

Andrzej F. Dziuba

"Ricerca sulle cellule staminali e sulla clonazione terapeutica", Jude Ibegbu, Siena 2002 : [recenzja]

Collectanea Theologica 75/1, 250-253

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

szczególnym wyzwaniem, wręcz zobowiązaniem, które winny skłaniać ku większemu wzajemnemu zbliżeniu wszystkich uczniów Jezusa z Nazaretu.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz

Jude IBEGBU, *Ricerca sulle cellule staminali e sulla „clonazione terapeutica”*, Edizioni Cantagalli, Siena 2002, ss. 140.

Problematyka komórek macierzystych jest niezwykle dynamicznym zagadnieniem współczesnej medycyny i bioetyki. W tym nurcie badań pojawia się kwestia klonowania terapeutycznego. Obydwa zagadnienia są ze sobą związane na wielu płaszczyznach, a nawet współzależne. To dotykane wręcz niezwykle nowości ludzkich możliwości technicznych. Jednak z nimi idą zawsze pytania etyczno-moralne, antropologiczne czy prawne, a nawet religijne. Niestety, wielu współczesnych uczonych zupełnie je neguje, czy po prostu nie chce ich zauważyć. Zatem wszystko, co jest możliwe technicznie, zostaje faktycznie w praktyce sprowadzone do pozytywnej możliwości

Wydawnictwo Cantagalli ze Sieny wydało książkę Jude Ib eg bu, poświęconą problematyce komórek macierzystych oraz klonowaniu terapeutycznemu. Prezentowane studium to najprawdopodobniej jego rozprawa doktorska. Autor jest doktorem teologii (Akademia Alfonsjana w Rzymie – 1991) i *utroque iuris* (Papieski Uniwersytet Laterański w Rzymie – 1995). Jego zainteresowania naukowe koncentrują się, obok wspomnianych, także wokół zagadnień prawa międzynarodowego oraz praw człowieka. Wśród licznych publikacji warto wskazać m.in.: *Fundamentals of International Law* (1999), *Rights of the Unborn Child in International Law* (2000). Brał także czynny udział w licznych sympozjach i zjazdach międzynarodowych.

Całość pracy otwierają podziękowania (s. 5) oraz wykaz skrótów (s. 6).

Natomiast od strony treściowej zamieszczono wstęp pióra prof. Maurizio Faggioni (s. 7-8) oraz przedstawienie pióra prof. Francesco D'Agostino (s. 9-12). Obydwaj autorzy są wybitnymi specjalistami światowej sławy w zakresie bioetyki, pierwszy w Akademii Alfonsjańskiej a drugi na Uniwersytecie Rzymskim Tor Vegata.

Bezpośrednie studium J. Ib eg bu, w sensie treściowym otwiera wprowadzenie (s. 13-15). Z kolei całość rozprawy podzielono na trzy wiodące bloki tematyczne.

Rozdział pierwszy nosi tytuł *Perspektywy naukowe* (s. 17-41). Autor definiuje termin „komórki macierzyste” oraz określa ich charakterystykę. Tutaj wskazuje m.in. na zdolność dyferencjacji i autoodnawianie. Wskazano na pochodzenie tych komórek, a tutaj istnieje duże zróżnicowanie wobec lokalnego prawodawstwa.

Omówiono szczegółowo klonowanie terapeutyczne, wskazując na wielość szczegółowych specyfikacji tego zabiegu bioetycznego. To m.in. klonowanie molekularne czy komórkowe.

W kolejnym rozdziale ukazano *Status embrionu ludzkiego* (s. 43-56). Tutaj ważna jest sama definicja osoby. Sam termin niesie w sobie określoną substancję, co nie jest obojętne dla terminologii osoby. W tym kontekście ważnym jest status prawny embrionu ludzkiego w prawie międzynarodowym.

Wartościowanie etyczne badań nad komórkami macierzystymi i nad klonowaniem terapeutycznym to tytuł ostatniego i zarazem najobszerniejszego rozdziału rozprawy J. Ibegbu (s. 57-87). Najpierw wskazano kwestię embrionów nadliczbowych produkowanych *in vitro* wyłącznie do celów reprodukcyjnych. Ważna jest tutaj świadomość respektowania życia ludzkiego i bogactwa jego godności. Zawsze należy pamiętać o dobru konkretnego indywiduum. Badania terapeutyczne są dopuszczalne etycznie wobec osoby, która nie ma jeszcze możliwości wyrażenia swego zdania.

Z kolei wskazano na zakaz powoływania do życia embrionów ludzkich przeznaczonych do badań naukowych. Dotyczy to zasadniczo zapłodnienia *in vitro*. Tutaj szczególnie pojawia się kwestia klonowania terapeutycznego. Autor wskazuje także na zjawisko handlu komórkami macierzystymi uzyskanymi z embrionów.

Nie można pominąć kwestii cząstek ludzkich pozostałych po przerwaniu ciąży. Istnieje wielkie bogactwo materiału możliwego do uzyskania na tej drodze. Nie można pominąć także kwestii naturalnych poronień. Powstaje jednak pytanie o używanie komórek macierzystych o różnym pochodzeniu i materiału związanego z embrionem ludzkim oraz z początków istnienia ludzkiej istoty.

Autor stawia tutaj bardzo jednoznacznie kwestię uzyskiwania komórek macierzystych, zwłaszcza do badań naukowych na drodze etycznie dopuszczalnej. Są to zwłaszcza *Adult Stem Cells*, krew z pępowiny czy materiał z naturalnych poronień. Autor dodaje jeszcze pewne bardziej ogólne uwagi w zakresie tej problematyki, choć nie jest to podsumowanie.

W sensie treściowym całość studium zamykają cztery aneksy (s. 89-119). To m.in. stanowisko Parlamentu Europejskiego w sprawie klonowania ludzkiego czy dokument Papieskiej Akademii „Pro Vita” odnośnie do produkowania i używania naukowego oraz terapeutycznego komórek macierzystych pozyskiwanych z embrionów ludzkich.

Jako aneks zamieszczono bibliografię (s. 121-131), na którą składają się dokumenty międzynarodowe, książki, artykuły i encyklopedie. To stosunkowo bogata i szeroka baza źródłowa dla tego typu rozprawy. Pozwala to rozecznać podjęte problemy w szerszym kontekście antropologicznym, prawnodawczym oraz etyczno-moralnym.

Wreszcie dodano indeks rzeczowy (s. 133-135) oraz spis treści (s. 137-140).

Prezentowane studium jest interesującym i zwartym treściowo rozważaniem nad problematyką komórek macierzystych oraz klonowania terapeutycznego. To wielka możliwość techniczna współczesnej medycyny i bioetyki. Nie może ona jednak, jak wskazuje autor, abstrahować od odniesienia etyczno-moralnego, a także antropologicznego. W przeciwnym razie niezwykle proces osobowy przekazywania życia czy integralnego leczenia człowieka zostaje sprowadzony wyłącznie do zabiegu czysto technicznego, wykonalnego dzięki współczesnym osiągnięciom. To faktyczna degradacja człowieka w jego osobowej dynamice, która winna w całość pełni respektować każdy etap jego istnienia. Człowiek wymaga takiej postawy, jeśli jednocześnie chce rozeznawać swoją osobową godność, która jest wartością niezbywalną.

Zdaniem prof. M. Faggioni, w prezentowanej książce zamieszczono interesujące materiały z zakresu biomedycyny, bioetyki i biojurisprudencji. Ich wzajemne i twórcze współlistnienie daje pewne gwarancje integralności rozeznania podejmowanego problemu. To szeroka panorama wielu osiągnięć i możliwości, ale zasadniczo bez wyraźnych elementów polemicznych. Są natomiast jednoznaczne propozycje antropologiczne. Jednocześnie dochodzi do głosu pasja autora na rzecz troski o życie ludzkie, wręcz „panicznej”, co ma swe podstawy także w specyfice wielu kultur afrykańskich. Szacunek dla życia ludzkiego ma tam szczególne znaczenie (por. s. 8).

Współcześnie, żywa dyskusja, podejmowana przez liczne środowiska wokół komórek macierzystych oraz klonowania terapeutycznego staje w centrum bioetyki i medycyny. Dotyczy to zarówno poziomu krajowego jak i międzynarodowego, i to w aplikacjach medycznych, etycznych oraz prawnych, a niekiedy i religijnych. W tego typu zabiegach jawi się szerokie bogactwo pytań czy wątpliwości oraz niejasności, zwłaszcza jeśli odnieść je do kategorii antropologicznych. Wielokrotnie przemilcza się pełną prawdę czy nią brutalnie manipulację. Ostatecznie to fundamentalne pytania o swoistą „przystawalność” wobec wielu dziedzin, które wkraczają ze swymi rozeznaniem oraz możliwościami w przypadku tych działań bioetycznych.

W prezentowanej rozprawie autor odważnie oraz z pełnym, wręcz profetycznym, zaangażowaniem wychodzi na przeciw dostrzeganym problemom i podejmuje je zwłaszcza w płaszczyźnie etyczno-prawnej. Te opinie oczywiście zawsze poprzedza szczegółowe studium w płaszczyźnie naukowej, a więc w szerokim kontekście współczesnych badań nad komórkami macierzystymi oraz klonowaniem terapeutycznym. W całości omawianego studium ukazana bioetyka i jej możliwości, jak wskazuje prof. F. D’Agostino, nosi wyraźnie charakter antyideologiczny (por. s. 11-12). Niestety, ten ton jest z drugiej strony dość często obecny w opiniach zwo-

lenników tego typu działań, przez co starają się oni zanegować raczej ściśle naukowe i antropologiczne.

Prezentowane studium afrykańskiego badacza jest przydatne dla lekarzy, pielęgniarek, bioetyków, adwokatów, prawników oraz wielu badawczy, a także szerokiej rzeszy osób zainteresowanych tym szczegółowym zagadnieniem bioetycznym, a zwłaszcza studentów. Nie można także pominąć jego znaczenia w przekazie etycznym oraz religijno-moralnym. Systematyczność oraz klarowność wykładu jest tutaj ważnym atutem. Także duża precyzyjność języka, który może jednak czasem budzić wątpliwości, gwarantują, iż warto sięgnąć po to studium jako swoisty fundament w zakresie wiedzy o komórkach macierzystych oraz klonowaniu terapeutycznym.

Wspomniane dwa wielkie bloki badawcze, ukazane w prezentowanej książce są w ciągłym rozwoju, w płaszczyźnie prowadzonych badań naukowych i eksperymentowaniu, i to na czy wobec konkretnych osób ludzkich. Dlatego niezbędne jest stawianie tutaj pytań etycznych, dochodzenie do principiów bioetyki, widzianej zawsze w służebnej funkcji wobec człowieka, który ma w sobie niepowtarzalną godność od chwili poczęcia aż do naturalnej śmierci.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz

Angelo COMASTRI, *Dio e amore. Esercizi spirituali predicati a Giovanni Paolo II e alla Curia romana*, Edizioni San Paolo, Cinisello Balsamo 2003, ss. 200.

Problematyka duchowości chrześcijańskiej pozostaje zawsze aktualna i jest niezwykle żywotnym fenomenem, bowiem stanowi jeden z ważniejszych elementów dynamiki samego orędzia ewangelicznego. Bez niej trudno mówić o jego rozeznaniu, integralnym realizmie, a także oczekiwany pogłębieniu. Duchowość ma zawsze odniesienie osobowe, praktycznie dotyczy konkretnego człowieka, i to w kategoriach wiary, która stanowi znanie i miejsce relacji do Boga, a w Nim także do ludzi, świata i siebie samego. Właśnie sfera ducha, odważnie dostrzegana i ciągle rozwijana ostatecznie zawsze wynosi człowieka na szczyty jego człowieczeństwa, czy przynajmniej daje takie możliwości, a jednocześnie wzbogaca jego samego, także w otwartości zwłaszcza ku innym.

Jednym ze sprawdzonych wyrazów dzieł duchowości, i to bardzo praktycznych, są od wieków rekolekcje i wszystkie ćwiczenia duchowe mniej lub bardziej do nich zbliżone. Stanowią one, spełniane w określonym czasie i miejscu, szczególnie intensywne spotkanie z bogactwem Bożych prawd teologicznych oraz moralnych, ale rozważanych niezwykle osobowo, zazwyczaj pod kierunkiem jakiejś